

Nr 22

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade beräkningsgrunder för löneavdrag vid arrest och disciplinbot.

Genom en den 13 mars 1964 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 98, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden föreslagit riksdagen att

- 1) godkänna den av departementschefen föreslagna ändringen av beräkningsgrunderna för löneavdraget vid arrest och disciplinbot; samt
- 2) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av förslaget betingad ändring i statens allmänna avlöningsreglemente.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen framlägges förslag om att löneavdraget vid arrest skall ändras från A-avdrag enligt statens löneförordning till dubbelt A-avdrag. Förslaget medför motsvarande ändringar i fråga om disciplinbotens belopp. Frågan har aktualiserats av den minskning av A-avdragen som skedde den 1 juli 1963.

Gällande bestämmelser

Enligt 4 § lagen den 30 juni 1948 (nr 449) om disciplinstraff för krigsmän, vilket lagrum innehåller bestämmelser om arreststraff, skall under strafftiden den som åtnjuter avlöning från krigsmakten vidkännas löneavdrag med belopp, som är angivet i gällande avlöningsföreskrifter. Vad angår disciplinbot stadgas i 6 § samma lag, att sådant straff utgöres av löneavdrag, vilket bestämmes för dag till belopp, som sägs i 4 §. Detta innebär att disciplinbotens belopp för dag utgör samma belopp som vederbörande varje dag har att avstå vid undergående av arrest. De avlöningsföreskrifter som reglerar löneavdragen vid arrest är alltså normerande även för disciplinbotsstraffet.

De vid fredstjänstgöring tillämpliga bestämmelserna om löneavdrag vid arrest återfinnes, såvitt gäller fast anställd personal vid krigsmakten

i statens allmänna avlöningsreglemente (Saar). För de värnpliktiga bestämmes däremot löneavdragen vid arrest enligt värnpliktsavlöningskungörelsen den 12 september 1958 (nr 485). Enligt punkten 2 av de särskilda bestämmelserna för försvaret i 28 § Saar gäller — från och med den 1 juli 1952 — att tjänsteman för tid, under vilken han undergår arreststraff, skall vidkännas A-avdrag (enligt tidigare lydelse skulle vederbörande vidkännas B-avdrag). Beträffande värnpliktiga gäller enligt 13 § värnpliktsavlöningskungörelsen att värnpliktig, som undergår arreststraff, icke äger uppbära på sådan tid belöpande penningbidrag, som avses i 12 § 1 mom. samma kungörelse.

A-avdragets storlek framgår av grundlönetabeller omförmälda i 3 § statens löneförordning den 31 maj 1957 (nr 228). Avdraget, som är löneklassanslutet, motsvarade enligt löneförordningens lydelse vid tiden närmast före den 1 juli 1963 i löneklass 1 på löneplan A cirka 13 procent av daglönen för löneklassen och ökade sedan successivt till cirka 27 procent av daglönen för de högsta löneklasserna på löneplan B. Efter förhandlingar med statstjänstemännens huvudorganisationer angående frågan om ändringar i de statsanställdas m. fl. löneförmåner vid tjänstledighet för sjukdom och havandeskap ävensom i deras semesterförmåner träffades den 28 mars 1963 en överenskommelse i berörda frågor. Överenskommelsen innebar bl. a. att sjuklönen skulle regleras genom vissa avdrag, som skulle betecknas A-avdrag och träda i stället för de tidigare A-avdragen. Sedan överenskommelsen godkänts, utfärdades förordningen den 31 maj 1963 (nr 182) om ändrad lydelse av 3 § statens löneförordning och kungörelsen den 31 maj 1963 (nr 183) angående ändrad lydelse av bilagan till kungörelsen den 5 oktober 1962 (nr 523) om löner m. m. till vissa statsanställda m. fl. under 1963. Jämlikt dessa författningar gäller från och med den 1 juli 1963 att A-avdraget uppgår till, i löneklasserna A 1—12 8 procent, i löneklasserna A 13—23 9 procent, i löneklasserna A 24—30 10 procent samt i löneklasserna B 1—10 11 procent av daglönen i 30-dagarsmånad. Dessa ändringar innebär, eftersom det förut återgivna stadgandet i punkten 2 av de särskilda bestämmelserna för försvaret i 28 § Saar kvarstår oförändrat, att en betydande reducering av berörda vid arrest och disciplinbot ifrågakommande löneavdrag ägt rum. I detta sammanhang kan erinras om att de värnpliktigas penningbidrag genom kungörelsen den 5 juni 1963 (nr 242) om ändring i värnpliktsavlöningskungörelsen höjts samt att som följd härav det löneavdrag som en värnpliktig har att vidkännas, då han ådömes arrest eller disciplinbot, undergått motsvarande ökning.

En redogörelse för vissa förarbeten till ovan berörda bestämmelser återfinnes i propositionen å s. 3—4.

Militieombudsmannen

Riksdagens militieombudsman har i skrivelse den 23 juli 1963 hemställt att Kungl. Maj:t måtte överväga huruvida icke löneavdraget vid arrest och disciplinbot borde höjas.

Han ifrågasätter härvid om bestämmelsen i Saar, att tjänsteman för tid under vilken han undergår arreststraff skall vidkännas A-avdrag, alltjämt kan anses lämplig sedan detta avdrags storlek från och med den 1 juli 1963 väsentligt reducerats. Han föreslår att löneavdraget vid arrest och disciplinbotens belopp i stället skall utgöras av B-avdrag.

Militieombudsmannen påpekar till en början, att de nya A-avdragen visserligen tillkommit från helt andra utgångspunkter än straffrättsliga men att de ändå får en högst påtaglig verkan på straffarterna arrest och disciplinbot. En av militieombudsmannen gjord sammanställning över löneavdragen vid arrest under skilda tidpunkter synes enligt militieombudsmannen visa, att de nya A-avdragen icke är ägnade vare sig att utgöra löneavdrag vid arrest eller att bilda grundvalen för bestämmande av disciplinbotsstraffet. I synnerhet framstår förhållandena enligt militieombudsmannen som otillfredsställande då man samtidigt beaktar de värnpliktigas ställning i förevarande hänseende. Medan disciplinbotsbeloppet per dag efter den 1 juli 1963 utgör — i ortsgrupp 5, högsta löneklassen — för furir 3 kronor 75 öre, för fanjunkare 6 kronor 5 öre, för major 11 kronor 25 öre och för överste 16 kronor 75 öre, uppgår det för menig värnpliktig till 4 kronor och för värnpliktig furir till 8 kronor.

I framställningen diskuteras härefter möjligheten att undanröja proportionen mellan avdragsbeloppen för den fast anställda och den värnpliktiga personalen genom att minska de för sistnämnda kategori gällande beloppen. En sådan lösning avstyrkes emellertid bestämt och det framhålls, att det är av största vikt att disciplinbotsstraffets effektivitet upprätthålles, eftersom detta straff ofta är det enda alternativet till det frihetsstraff som arrest utgör. Militieombudsmannen befarar att ju mer disciplinbotsstraffets verkan försvagas desto mer kommer arreststraffet att användas. Han erinrar i detta sammanhang om att de militärstraffsakkunniga enligt sina direktiv bl. a. har att överväga »om det går att ytterligare begränsa arreststraffets användning i fredstid, exempelvis genom att utvidga och effektivisera tillämpandet av disciplinbotsstraffet».

Militieombudsmannen anknyter också till att man vid tillkomsten av disciplinstrafflagen förutsatte att disciplinbotens belopp för dag ungefär skulle uppgå till samma belopp som en dagsbot beräknad efter vederbörandes lön. Härav framgår enligt militieombudsmannen att man ingalunda tänkt sig disciplinbotsstraffet såsom ett bagatellstraff utan såsom en med

dagsbotsstraffet, såvitt gäller nedre delen av skalan för antalet dagsböter, likställd straffform. Denna likhet har i viss mån kommit till uttryck i de i 2 och 3 §§ disciplinstrafflagen upptagna reglerna om valet mellan disciplinstraff och böter. Dessa tager nämligen sikte främst på möjligheten att välja mellan arrest och böter, under det att med hänsyn till likheten mellan disciplinbot och böter det mera sällan ansetts föreligga skäl att föredraga det ena av dessa straff framför det andra (SOU 1946: 83 s. 185).

Av de skäl som sålunda anförts finner militieombudsmannen det vara nödvändigt att ersätta det i ifrågavarande bestämmelse i Saar angivna A-avdraget med annat dylikt. För undvikande av ojämnheter i rättstillämpningen bör detta enligt militieombudsmannens mening ske med det allra snaraste. Eftersom B-avdraget är tre gånger så stort som A-avdraget, torde det enligt militieombudsmannen kunna godtagas såsom ersättning för A-avdraget, i avbidan på den närmare utredning om disciplinbotsstraffets effektivisering som pågår.

Över skrivelsen har efter remiss yttranden avgivits av justitiekanslersämbetet, riksåklagarämbetet, hovrätten över Skåne och Blekinge, Göteborgs rådhusrätt, överbefälhavaren, telestyrelsen, järnvägsstyrelsen, generaltullstyrelsen, fångvårdsstyrelsen, militärstraffsakkunniga, Landsorganisationen, Statstjänstemännens riksförbund, Tjänstemännens centralorganisation och Sveriges akademikers centralorganisation. Landsorganisationen har vid sitt yttrande fogat yttrande från Statstjänarkartellen.

Beträffande remissyttrandenas innehåll torde här få hänvisas till redogörelse å s. 6—8 i propositionen.

Departementschefen

Föredragande departementschefen, statsrådet Kling, anför i propositionen bl. a. följande.

Den ändring av A-avdragen som genomfördes den 1 juli 1963 har, såsom framgår av vad jag tidigare anført, ingått som ett led i vissa ändringar av de sjuklöneförmåner som i avlöningsreglementet tillerkännes statstjänstemännen. På grund av hänvisningen till gällande avlöningsföreskrifter i 4 § disciplinstrafflagen har ändringen kommit att minska löneavdraget vid arrest och disciplinbot. Någon anledning att i detta sammanhang genomföra en sådan ändring av dessa straffarter har emellertid ej förelagat. Då disciplinstraffen, såsom militieombudsmannen påtalat, genom de nya A-avdragen kommit att få ett mindre lämpligt innehåll, torde en ändring nu böra övervägas. Flertalet remissinstanser har också förordat att löneavdraget vid arrest och disciplinbot skall höjas.

Rent allmänt kan sägas att den nuvarande ordningen enligt vilken löneavdragens storlek vid arrest och disciplinbot bestämmes genom föreskrif-

ter i administrativa avlöningsbestämmelser icke är särskilt lämplig och att man därför borde skapa en annan ordning för att bestämma löneavdragets storlek. Emellertid har de militärstraffsakkunniga att ta ställning till bl. a. detta spörsmål och jag anser därför att en mer definitiv lösning av denna fråga bör anstå till dess de sakkunniga avlämnat sitt förslag. Av samma skäl bör ej heller nu ställning tagas till det under remissbehandlingen framförda förslaget att slopa löneavdraget vid arreststraff.

Med hänsyn till vad jag här anfört synes man nu böra inskränka sig till att söka återställa löneavdraget vid arrest och disciplinbotens belopp till vad som gällde innan de nya A-avdragen infördes den 1 juli 1963. Användande av B-avdrag skulle innebära en icke ringa skärpning av ifrågasvarande straffarter. Däremot skulle dubbelt A-avdrag i nästan samtliga lönegrader tämligen väl motsvara det före den 1 juli 1963 gällande A-avdraget. En tillämpning av dubbelt A-avdrag skulle ej leda till att det värnpliktiga befälet i nämnvärd utsträckning drabbades hårdare än motsvarande fast anställt befäl. Jag vill därför förorda sådan ändring av beräkningsgrunderna för löneavdrag vid arrest och disciplinbot att det bestämmes till dubbelt A-avdrag. Härför krävs icke någon lagändring. Däremot måste viss ändring vidtagas i punkten 2 av de särskilda bestämmelserna för försvaret i 28 § Saar.

Slutligen vill jag påpeka, att i bilaga D till tilläggsbestämmelserna till Saar föreskrifter är givna om avdrag jämväl å särskilt angivna löneförmåner, nämligen avlöningsförstärkningar och befattningsarvoden. Efter en den 1 juli 1963 (nr 313) genomförd ändring torde denna bestämmelse icke, i motsats till vad som tidigare gällt, vara tillämplig vid arrest. Anledning att för här avsedda befattningshavare ånyo införa en regel om avdrag vid arrest å nämnda löneförmåner föreligger enligt min mening icke.

Därest det föreliggande förslaget om skärpning av disciplinstraffen för den vid krigsmakten fast anställda personalen godtages av riksdagen, torde motsvarande ändringar för de civila befattningshavarna få vidtagas i allmänna verksstadgan och i verksinstruktioner.

Utskottet

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag och får alltså hemställa,

att riksdagen med bifall till förevarande proposition, nr 98, måtte

1) godkänna den av departementschefen föreslagna ändringen av beräkningsgrunderna för löneavdraget vid arrest och disciplinbot; samt

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av förslaget be-
tingad ändring i statens allmänna avlöningsreglemente.

Stockholm den 14 april 1964

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Erik Svedberg, Arvidson, Wikner, Fer-
dinand Nilsson, Hilding, Lundin och Nyman;

från andra kammaren: fru Gärde Widemar, fru Johansson, herrar
Östrand, Ekström i Björkvik, Gustafsson i Borås, fröken Bergegren, herr
Larsson i Norderön och fru Kristensson.